

မြန်မာနိုင်ငံအတွက် UNFCCC REDD+ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများ (ခန့်ခွန်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများ) အား နိုင်ငံ၏ အခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီအောင် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းခြင်း

၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ မေလ

နောက်ခံသတင်းအချက်အလက်များ

ခန့်ခွန်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများ (Cancun Safeguards) ဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။

၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် မက္ကစီကိုနိုင်ငံ၊ ခန့်ခွန်းမြို့၌ ကျင်းပသော UNFCCC အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ၁၆ ကြိမ်မြောက် ညီလာခံတွင် REDD+ အတွက် လူမှုရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကာကွယ် စောင့်ရှောက်မှု ခုနစ်ခုအား လက်ခံအတည်ပြုခဲ့ပါသည်။ REDD+ အစီအစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်လိုသော နိုင်ငံများသည် REDD+ လုပ်ငန်းများအား အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်နေသည့် ကာလတစ်လျှောက်လုံးတွင် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများကို လေးစားလိုက်နာ ဆောင်ရွက်ပေးရမည် ဟု UNFCCC မှ သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။

ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများအား နိုင်ငံအခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီသော အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းခြင်း ပြုလုပ်နေသည့် အခြေအနေကို ဖော်ပြပါ။

နိုင်ငံအဆင့် UN-REDD အစီအစဉ်၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် ခန့်ခွန်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများကို အကောင် အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မည့်နည်းလမ်းအား ချမှတ်နိုင်ရန် ဆက်လက်လုပ်ဆောင်လျက်ရှိပါသည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် အကျိုးဆက်စပ်သူများနှင့်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများဆိုင်ရာ နည်းပညာလုပ်ငန်းအဖွဲ့ (TWG-SES) မှတစ်ဆင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် လမ်းပြမြေပုံတစ်ခုအား ရေးဆွဲခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများဆိုင်ရာ လမ်းပြမြေပုံတွင် ခန့်ခွန်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများအား နိုင်ငံအခြေ အနေနှင့် ကိုက်ညီအောင် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ရေးသည် အလွန်အရေးကြီးသော အဆင့်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံအခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီအောင် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အဘယ်နည်း။

ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများအား နိုင်ငံအခြေအနေနှင့်ကိုက်ညီအောင် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းခြင်း ဆိုသည်မှာ REDD+ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများ၏ အခြေခံစည်းမျဉ်းများသည် နိုင်ငံ၏အခြေအနေအရ မည်သို့ အဓိပ္ပါယ်သက်ရောက်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းခြင်းဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတွင်းရှိ ပြည်သူများ နားလည်လက်ခံမည့် စကားအသုံးအနှုန်းများကို အသုံးပြုနိုင်ရန် လုပ်ဆောင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းတွင် ဦးစားပေးရမည့် ကိစ္စရပ်များကို သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ပါသည်။ ဥပမာ REDD+ ၏ ပူးတွဲရရှိမည့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အကျိုးကျေးဇူးများထဲတွင် မည်သည်တို့သည် နိုင်ငံအတွက် အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်မည်ဆိုသည်ကို သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ခြင်း ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတွင်းရှိ မူဝါဒများ၊ တည်ဆဲဥပဒေများနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ (PLRs) ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါသည်။

နိုင်ငံအခြေအနေနှင့်ကိုက်ညီစေမည့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်အား မည်သို့ ပြုစုထား ပါသနည်း။

မြန်မာနိုင်ငံအတွက် နိုင်ငံအခြေအနေနှင့်ကိုက်ညီစေမည့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်မူကြမ်း အား အခြေခံစည်းမျဉ်းများနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များ ပါဝင်သည့် ပုံစံဖြင့် ဖွဲ့စည်းကာ ပြုစုထားပါသည်။ ယင်းအား အကျိုး ဆက်စပ်သူများနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများဆိုင်ရာ နည်းပညာလုပ်ငန်းအဖွဲ့ (TWG-SES) နှင့် နေပြည်တော်တွင် ကျင်းပခဲ့သော အကျိုးဆက်စပ်သူပေါင်းစုံပါဝင်သည့် နိုင်ငံအဆင့်အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ (မြန်မာနိုင်ငံရှိ ခန့်ခွန်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများအား အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် အလုပ်ရုံ ဆွေးနွေးပွဲ၊ ၂၀၁၈ ဇွန် ၂၈-၂၉) သို့ တက်ရောက်သူများမှ အကြံပြုချက်များဖြင့် ပြုစုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် ၂၀၁၈ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ/ နိုဝင်ဘာလတွင် အွန်လိုင်းမှ အကြံပြုချက်များ တောင်းခံသည့်ကာလအတွင်းက လက်ခံရရှိခဲ့ သော အကြံပြုချက်များ၊ ချင်းလူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့ (CHRO)မှ ထပ်ဆောင်းကျင်းပပြုလုပ်သည့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးပွဲများမှ အကြံပြုချက်များကိုလည်း ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းထားပါသည်။ ထိုမူကြမ်းအား ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၃၁ ရက်နေ့တွင် ကျင်းပသော နိုင်ငံအဆင့် REDD+အထူးလုပ်ငန်းအဖွဲ့၏ ၆ ကြိမ်မြောက်အစည်းအဝေး၌ ဆွေးနွေးခဲ့ပြီး မူကြမ်းအား အတည်ပြုကာ သစ်တောဦးစီးဌာန၏ အမှုဆောင်ကော်မတီသို့ တင်ပြရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ အတွက် နိုင်ငံအခြေအနေနှင့်ကိုက်ညီစေမည့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်အား ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ မေလတွင် အပြီးသတ်ပြုစုနိုင်ခဲ့ပါသည်။

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းမှု အခြေခံစည်းမျဉ်းများနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များ

အခြေခံစည်းမျဉ်း က - မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများ နှင့် နည်းလမ်းများ (Policies and Measures – PaMs) သည် နိုင်ငံအဆင့် သစ်တောအစီအစဉ်များနှင့် သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ကွန်ဗင်းရှင်းများနှင့် သဘောတူညီချက်များ၏ ရည်ရွယ်ချက်များကို အထောက်အပံ့ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ကိုက်ညီခြင်း ရှိသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် က-၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများ နှင့် နည်းလမ်းများ (PaMs) အား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ၊ အကောင်အထည် ဖော်ရာတွင် သစ်တောလုပ်ငန်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စီမံအုပ်ချုပ်မှု၊

မြေအသုံးချမှု၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှု၊ ဘေးအန္တရာယ်ကြောင့် ထိခိုက်ဆုံးရှုံးနိုင်ခြေ လျော့ချခြင်း၊ စဉ်ဆက်မပြတ်သော ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှု၊ လူ့အခွင့်အရေး၊ အလုပ်သမားအခွင့်အရေး၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် ကျားမတန်းတူညီမျှမှုတို့အပါအဝင် သက် ဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် မူဝါဒများ၊ အစီအစဉ်များနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိအောင် ရေးဆွဲဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ နိုင်ငံအဆင့်မူဝါဒများ နှင့် အစီအစဉ်များ၏ ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် REDD+ PaM များကြား ပဋိပက္ခဖြစ်နိုင်ခြေများကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ကာ ဖြေရှင်း သင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများ နှင့် နည်းလမ်းများကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ၊ အကောင်အထည် ဖော်ရာတွင် CBD၊ UNCCD၊ UNFCCC၊ CITES ၊ ရမ်ဆာ ကွန်ဗင်းရှင်း၊ CEDAW ၊ UNDRIP၊ အဂတိလိုက်စားမှု တိုက်ဖျက် ရေးဆိုင်ရာ UN ကွန်ဗင်းရှင်းကဲ့သို့သော သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာကွန်ဗင်းရှင်းများနှင့် သဘောတူညီချက်များ၊ SDG ပန်းတိုင်များနှင့် FLEGT ကဲ့သို့သော နိုင်ငံမူဝါဒများနှင့် ဆောင်ရွက်ချင်များ၊ အဆိုပါကတိကဝတ်များကို အကောင်အထည် ဖော်ရန်အတွက် ရေးဆွဲထားသော နိုင်ငံအဆင့် မဟာဗျူဟာများ၊ စီမံကိန်းများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိအောင် ရေးဆွဲဆောင်ရွက် သင့်ပါသည်။

အခြေခံစည်းမျဉ်း ၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများသည် နိုင်ငံရှိ ဥပဒေများနှင့် နိုင်ငံ၏ အချုပ် အခြာအာဏာကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ ပွင့်လင်းမြင်သာ ရှိပြီး ထိရောက်သည့် နိုင်ငံအဆင့် သစ်တောအုပ်ချုပ်ရေး ဖွဲ့စည်းပုံများကို ပံ့ပိုးပေးသည့် မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများ ဖြစ်သင့် ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၁-၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိစွာ အကောင်အထည် ဖော်သင့်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ လုပ်ဆောင်မည့် လုပ်ငန်းများနှင့် နေရာဒေသများကို ရွေးချယ်ခြင်း၊ အကျိုးသက်ဆိုင်သူ များနှင့် ဆက်သွယ်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ အကျိုးကျေးဇူးများနှင့် တာဝန်များကို ခွဲဝေပေးခြင်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်းသော ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် ရှင်းလင်းစွာ ချမှတ်ထားသော စံသတ်မှတ်ချက်များပေါ်တွင် အခြေခံသင့်ပြီး မှတ်တမ်းမှတ်ရာဖြင့် စနစ်တကျ မှတ်တမ်းတင်ထားရှိသင့်ပါသည်။ ငွေရေးကြေးရေးအရ တာဝန်ခံမှုရှိကြောင်း သေချာအောင် ဆောင်ရွက်သင့် ပြီး စီမံကိန်းရေးဆွဲစဉ်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်စဉ်အတွင်းတွင် အကျိုးသက်ဆိုင် သူများအတွက် ပြည့်စုံသော သတင်း အချက်အလက်များ သင့်လျော်သည့်ပုံစံဖြင့် ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။ မျှဝေပေးသင့်သည့် သတင်းအချက် အလက်များတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်ပါသည် - အစီအစဉ်ရေးဆွဲထားသော နည်းလမ်းများ (ရည်ရွယ်ချက်၊ မျှော်မှန်းသော အကျိုးရလဒ်များ၊ ရရှိမည့်အကျိုးကျေးဇူးများ၊ ရန်ပုံငွေများ၊ ဆောင်ရွက်မည့် လုပ်ငန်းများ၊ ထိခိုက်ဆုံးရှုံးနိုင်ခြေလျော့ချမည့် နည်းလမ်းများ၊ စသည်)၊ လက်ရှိမြေအသုံးချမှုနှင့် မျှော်မှန်းထားသော အပြောင်းအလဲ၊ သက်ဆိုင်ရာ PLR များ၊ REDD+ သဘောတရားဆိုင်ရာ အထွေထွေသတင်းအချက်အလက်များ၊ တိုင်ကြားမှုနှင့် အကြံပြုမှုယန္တရား/လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ ဖြစ်ပါသည်။ သတင်းအချက်အလက်များအား အများပြည်သူ ရရှိနိုင်အောင် ဆောင်ရွက် ပေးရန်မှာ REDD+ မူဝါဒ သို့မဟုတ် နည်းလမ်းကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်း၏ တာဝန်ဖြစ်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၁-၂။ ဖြစ်နိုင်သည့်နေရာများတွင် REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများ၌ အောက်ပါတို့နှင့် ဆက်စပ်သည့် လုပ်ငန်းများအပါအဝင် သစ်တောအုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပွင့်လင်းမြင်သာမှု

တာဝန်ခံမှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး တို့ကို အားကောင်းစေမည့် လုပ်ငန်းများကို ထည့်သွင်းသင့်ပါသည် - သစ်တောလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ မြေအသုံးချမှု စီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း နှင့် စီမံအုပ်ချုပ်မှုစီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း၊ လုပ်ကိုင်ခွင့်များ ချပေးခြင်း၊ EIA နှင့် SEA ကဲ့သို့ ဥပဒေအရ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည့် သတ်မှတ်ချက်များကို ဆောင်ရွက်ခြင်း၊

စံသတ်မှတ်ချက် ၁-၃။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများသည် မြေအသုံးချမှုနှင့် ဆက်နွှယ်သော မူဝါဒများနှင့် စီမံကိန်း များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကဏ္ဍများကြား၊ အစိုးရအဆင့်အမျိုးမျိုးကြားနှင့် နယ်ပယ်များကြား ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှုများ/ EAO များနှင့် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုများ အားကောင်းစေရန်အတွက် (လက်ရှိပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့များကို အပြည့်အဝ လည်ပတ်နိုင်အောင် ပံ့ပိုးပေးခြင်းနည်းလမ်းဖြင့်အပါအဝင်) ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပြီး ထိုလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်းတွင် လူမှုရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ရည်ရွယ်ချက်များကို အလေးထားဆောင်ရွက်မှု လုံလောက်စွာ ရှိသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၁-၅။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို ရေးဆွဲသောအခါတွင် အချက်အလက်များ ရရှိနိုင်မှုနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ/အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်စွမ်း တို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပြီး ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိသော အားနည်းချက်များ/လိုအပ်ချက်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးသင့် ပါသည်။

အခြေခံစည်းမျဉ်း ၈ - မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ၊ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ¹ နှင့် ဒေသခံလူထု၏ အသိပညာဗဟုသုတနှင့် အခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာကြစေရန် အတွက် လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။²

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၁။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများတွင် ဆန္ဒမပါဘဲ ပြန်လည်နေရာချထားမှုများကို ရှောင်ရှား၍ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ မြေယာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို အသုံးချနိုင်သည့် အခွင့်အရေး များအား လေးစားရပါမည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၂။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများတွင် လက်ရှိ မြေအသုံးချမှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပြီး မြေယာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို အသုံးချခွင့်ပြုသည့် တရားဝင်စာရွက်စာတမ်းများ ပိုင်ဆိုင်ထားခြင်းမရှိသော ထိခိုက်လွယ် သည့် အကျိုးသက်ဆိုင်သူအုပ်စုများ (ဥပမာ မိရိုးဖလာ မြေယာလုပ်ကိုင်ခွင့်သာရှိသော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများ) အပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ မရှိရလေအောင် ရှောင်ရှားသင့်ပါသည်။ ထို့ပြင် ဖြစ်နိုင်လျှင် သြဇာအာဏာ ကြီးမားသူတစ်စုမှ လက်ဝါးကြီးအုပ်မှုများကို

¹ ရှင်းလင်း၍တိကျသည့် 'ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ' ၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်အား အဓိကကျသော အစိုးရဌာနများနှင့် တိုင်းရင်း သားလူမျိုးများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်သော၊ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများနှင့် ဘက်စုံထောင့်စုံမှ ဆွေးနွေးဖလှယ်မှုလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုမှ တစ်ဆင့် သဘောတူသတ်မှတ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်သည် စေ့စေ့စပ်စပ် ဆန်းစစ်လေ့လာမှုနှင့် သုံးသပ်မှုများကို အခြေခံသင့်ပြီး သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့်၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဆက်နွှယ်မှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ သဘောချင်းမတိုက်မှုများ ရှိပါက ကိုယ်တိုင်ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ခွင့်ဟူသော စံကို အလေးသာသင့်ပါသည်။

² 'ဒေသခံလူထုများ' အား အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသောအခါတွင် ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် သဘာဝဘေးကြောင့် နေရပ်စွန့်ခွာရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြရ သူများကို ထည့်မတွက်မိခြင်းမရှိအောင် ဂရုပြုသင့်ပါသည်။

ရှောင်ရှားနိုင်ရန်အတွက် အသုံးပြုခွင့်များအား တရားမျှတ၍ ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ ဖွင့်ဆို ရှင်းလင်းသတ်မှတ်မှုများ ပြုနိုင်အောင် ပံ့ပိုးကူညီ သင့်ပါသည်။ သင့်လျော်သည့်နေရာများတွင် REDD+ PaM များအတွက် EIA/SIA များကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၃။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ၊ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ဌာန တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ³ နှင့် မိရိုးဖလာအစဉ်အလာကျင့်သုံးမှုများကို လေးစားမှုဖြင့် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၄။ မူဝါဒတစ်ခု သို့မဟုတ် နည်းလမ်းတစ်ခုအား အောင်မြင်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် ဌာန တိုင်းရင်းသားများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများအပေါ် သက်ရောက်မှုများကို မရှောင်ရှားနိုင်ပါက သင့်လျော် သည့်ပုံစံဖြင့် လျော်ကြေးများကို ကမ်းလှမ်း၍ ကောင်းစွာ ကြိုတင်အသိပေး၍ လွတ်လပ်သည့် သဘောထားရယူသော FPIC လုပ်ငန်းစဉ်များအား ထိရောက်စွာ ကျင့်သုံးကာ သဘောတူညီမှုများ ရယူလျက် ပေးလျော်ခြင်းများကို ဆောင် ရွက်ရပါမည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၅။ ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ဒေသခံ ပြည်သူများသည် REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများ အား အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ပါဝင်ကူညီပါက သို့မဟုတ် REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများသည် ၎င်းတို့၏ နယ်မြေဒေသများအပေါ် သက်ရောက်မှုတစ်စုံတစ်ရာ ရှိပါက ၎င်းတို့အား ရရှိလာသည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို တရားမျှတ သော လုပ်ငန်းစဉ်များဖြင့် ခွဲဝေပေးသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၆။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကြောင့် ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ဒေသခံပြည်သူ များ၏ အခွင့်အရေးများအပေါ် သက်ရောက်မှုများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အရေးကိစ္စမှန်သမျှအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးရန် အတွက် နစ်နာမှုများကို ဖြေရှင်းပေးသည့် လက်တွေ့အသုံးချနိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအား ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုး များနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် ချမှတ်ထားရှိပေးသင့်ပါသည်။

အခြေခံစည်းမျဉ်း ဃ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ၊ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ဆက်စပ်ပတ်သက်သော အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၊ အထူးသဖြင့် ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ ထိရောက်သော အပြည့်အဝ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုဖြင့် ရေးဆွဲဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကြောင့် ထိခိုက်နိုင်သော အုပ်စုများအားလုံးကို ဆက်စပ်ပတ်သက်သော အကျိုးသက်ဆိုင်သူများအဖြစ် ယူဆရန်သင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ဃ-၁။ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား အစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတွင် အကျိုး သက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်ဆောင်ရွက်လာအောင် တက်ကြွစွာ လုပ်ဆောင်သင့်ပြီး ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်း နည်းပါးသော အကျိုးသက်ဆိုင်သူအုပ်စုများ (ဥပမာ အမျိုးသမီးများ၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများ၊ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုငယ်များ၊ မြေယာအသုံး ချခွင့် တရားဝင်စာရွက်စာတမ်း မရှိသူများ) ကို သင့်လျော်သည့် အစီအမံများ (ဥပမာ စွမ်းရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊

³ ဒြပ်ရိုနှင့် ဒြပ်မဲ့ အမွေအနှစ်များ၊ နေရာအခြေပြု၊ ရွှေ့ပြောင်းနိုင်သော၊ မရွှေ့ပြောင်းနိုင်သော အမွေအနှစ်များနှင့် ယုံကြည်ချက်များ အပါအဝင်

သင့်လျော် သော ဆက်သွယ်ရေးပုံစံနည်းလမ်းများ ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဘာသာစကားလိုအပ်ချက်များနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းများကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားခြင်း) ဖြင့် ကူညီပံ့ပိုးပေးသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ဃ-၂။ မူဝါဒ သို့မဟုတ် နည်းလမ်းတစ်ခုအား အစီအစဉ်ရေးဆွဲရာတွင် အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ တိုက်ရိုက် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိသော နေရာများ (ဥပမာ PaM ကို အကောင်အထည်ဖော်မည့်ဧရိယာ ကြီးမားခြင်းကြောင့်) သက်ဆိုင်ရာအုပ်စုများမှ ၎င်းတို့အား ကိုယ်စားပြုရန်အတွက် သင့်လျော်သည့် နည်းလမ်းဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပေးသော၊ လိုအပ်သည့် ဗဟုသုတနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုများရှိသော အကျိုးသက်ဆိုင်သူ ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အချိုးကျ၊ တန်းတူညီမျှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်သင့်ပြီး ထိုကိုယ်စားလှယ်များ၏ ၎င်းတို့နှင့်သက်ဆိုင်သည့် အကျိုးသက်ဆိုင် သူအုပ်စုအပေါ် ကျေမြှန်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို သတ်မှတ်ပေးသင့်ပါသည်။ အကျိုးသက်ဆိုင်သူကိုယ်စားလှယ်များ သည် ၎င်းတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များနှင့် တာဝန်များကို ကောင်းစွာ သိရှိနေအောင် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ၎င်းတို့၏ အကျိုးသက်ဆိုင်သူအုပ်စုများအား သတင်းအချက်အလက်များ မျှဝေပေးပြီး ၎င်းတို့ထံမှ တုံ့ပြန်အကြံပြုမှုများကို လည်း ရယူပေးသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ဃ-၃။ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၊ အထူးသဖြင့် ဒေသခံပြည်သူများသည် မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း နှင့်/သို့မဟုတ် စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းတို့တွင် ထိရောက်စွာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်ဆိုပါ က (မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများ၏ သဘာဝကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ) ၎င်းတို့အား ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အခွင့်အရေး ပေးသင့်ပါသည် (ယင်းအတွက် ဘာသာစကားလိုအပ်ချက်များနှင့် ဓလေ့ထုံးစံများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ စွမ်းရည် မြှင့်တင်မှု၊ အထောက်အကူပြု လုပ်ထုံးလုပ်နည်းယန္တရားများ၊ ကွန်ရက်များ၊ စသည် တည်ထောင်မှုတို့ လိုအပ်နိုင်ပါသည်။)

အခြေခံစည်းမျဉ်း ငါ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများသည် သဘာဝသစ်တောများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုး ကွဲများကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သည့် လုပ်ငန်းများနှင့် ဆီလျော်ကိုက်ညီမှုရှိသင့်ပြီး သဘာဝသစ်တောများအား ပြောင်း လဲအသုံးပြုခြင်းများ မဖြစ်ပေါ်အောင် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ အဆိုပါမူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို အသုံးပြု၍ သဘာဝ သစ်တောများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းချင်လာအောင် ဆွဲဆောင်အားပေးမှုများ ပြုလုပ်ပေး သင့်ပြီး အခြားသော လူမှုရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကျိုးကျေးဇူးများ တိုးမြှင့်ရရှိအောင် လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် င-၁။ သဘာဝသစ်တောများအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သော REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို အကောင်အထည်ဖော်မီ PaM ကို ဆောင်ရွက်မည့် နေရာဒေသအတွင်းရှိ သဘာဝသစ်တောများ ပျံ့နှံ့ပေါက်ရောက်နေမှု ကို (အမြဲတမ်းသစ်တောဧရိယာများ ပြင်ပရှိ သစ်တောများအား အထူးအလေးပေးကာ) ယုံကြည်ကိုးစားနိုင်မည့် လေ့လာ မှတ်တမ်းတင်မှုများကို ပြုလုပ်သင့်ပါသည်။ အဆိုပါသစ်တောများအား အခြားသော မြေအသုံးပြုမှုများ (စိုက်ခင်းများအဖြစ် ပြောင်းလဲအသုံးပြုခြင်းအပါအဝင်) သို့ ပြောင်းလဲခြင်းကို လုံးဝခွင့်မပြုသင့်ပါ။ သွယ်ဝိုက်ပြောင်းလဲပစ်ခြင်းများ

(ဥပမာ မြေ အသုံးချမှုများကို နေရာရွှေ့ပြောင်းပြုလုပ်ခြင်းမှတစ်ဆင့်) ကိုလည်း နည်းနိုင်သမျှနည်းအောင် လျော့ချသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၀-၂။ (REDD+ မဟာဗျူဟာများ သို့မဟုတ် အစီအစဉ်များအဆင့်နှင့် မူဝါဒ သို့မဟုတ် နည်းလမ်း တစ်ခု ချင်းစီအဆင့်တို့တွင်) REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား အစီအစဉ်ရေးဆွဲရာတွင် (ဖိစီးမှုစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် အရေးကြီးသော နေရာဒေသများအပေါ် သက်ရောက်မှုများအပါအဝင်) ၎င်းတို့၏ လူမှုရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကောင်းကျိုး သို့မဟုတ် ဆိုးကျိုး သက်ရောက်နိုင်မှုများ⁴နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် မှန်ကန်သော သတင်း အချက်အလက်များပေါ်တွင် အခြေခံကာ ရေးဆွဲသင့်ပါသည်။ ထိုအတွက် အချက်အလက်များ ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်းနှင့် အချက်အလက်အသစ်များကို စုဆောင်းခြင်းတို့ လိုအပ်နိုင်ပါသည်။ ဆန်းစစ်လေ့လာမှုများတွင် ပေါင်းစုအကျိုးသက်ရောက် မှုများ (Cumulative effects)၊ landscape တစ်ခုလုံး အတိုင်းအတာဖြင့် သက်ရောက်မှုများနှင့် သွယ်ဝိုက်သက်ရောက်မှု များကို ထည့်သွင်းဆန်းစစ်သင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၀-၃။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းတို့တွင် ဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ရှားနိုင်မည့် သို့မဟုတ် အနည်းဆုံးဖြစ်စေနိုင်မည့်အပြင် ကောင်းကျိုးများ တိုးပွားရရှိ စေနိုင်မည့် နည်းလမ်းဖြင့် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ထိုအတွက် အချို့ PaM များကို အခြား PaM များထက် ပို၍ဦးစားပေးရ ခြင်းများ ရှိနိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် PaM များကို အပြန်အလှန်ဖြည့်စွက်ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ရန် ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်ခြင်းများ ရှိနိုင်ပါသည်။ REDD+ ၏ ကောင်းကျိုးသက်ရောက်မှုများကို တိုးပွားစေနိုင်မည့် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းများအား ရှာဖွေ ဖော်ထုတ်ရာတွင် သက်ဆိုင်ရာကဏ္ဍများအားလုံးမှ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများကို ပါဝင်ဆောင်ရွက်စေသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၀-၄။ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား သင့်လျော်စွာ ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့မှတစ်ဆင့် ခံစားခွင့်ရရှိအောင် ဦးစားပေးပံ့ပိုးအောင်ရွက်ရမည့် အကျိုးကျေးဇူးများထဲတွင် မြေယာအခွင့်အရေးများကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်း၊ ဆင်းရဲသော၊ ထိခိုက်လွယ်သော နှင့်/သို့မဟုတ် ပစ်ပယ်ခံရသော အုပ်စု များ၏ ဘဝအဆင်ပြေသာယာမှုရှိအောင် မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများအတွက် ရေရှည်လုပ်ကိုင်စားသောက်နိုင်သော အသက်မွေးမှုလုပ်ငန်းများကို ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊ ကျားမတန်းတူညီမျှမှုကို အားပေးခြင်း၊ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း အေးချမ်းတည်ငြိမ်ရေး အားပေးခြင်း၊ ဖိစီးမှုစုံမျိုးကွဲများ သို့မဟုတ် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ အတွက် တန်ဖိုးမြင့်မားသော ဒေသများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း (အထူးသဖြင့် မြေနှင့်ရေသယံဇာတများကို ထိန်း သိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း)၊ နေရင်းဒေသများ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်းရှိမှု တိုးတက်စေခြင်း၊ ကုန်းမြေ ထိခိုက် ပျက်စီးမှု လျော့ချခြင်း သို့မဟုတ် ပြန်လည်ကောင်းမွန်စေခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှု လျော့ချခြင်း၊ အစိုးရဝန်ထမ်းများ

⁴ (အချို့သော) REDD+မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများ သို့မဟုတ် နည်းဗျူဟာများအတွက် EIA နှင့် SEA လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ အသုံးပြုနိုင်ခြင်း ရှိ/မရှိ သို့မဟုတ် သက်ရောက်မှုများကို ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်ရန်အတွက် အခြားလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို အသုံးပြုသင့်/ မသင့် ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖြစ်အောင် လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဤမေးခွန်းသည် စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၁၊ ဆ-၁ တို့နှင့်လည်း သက်ဆိုင်မှု ရှိပါသည်။

နှင့် ဒေသခံအကျိုးသက်ဆိုင်သူများအား (ဥပမာ တည်ဆဲဥပဒေများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်/ လိုက်နာရန်၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုတွင် ပါဝင်နိုင်ရန်နှင့် ရေရှည်တည်တံ့စေမည့် မြေအသုံးချမှု အလေ့အထများကို ကျင့်သုံးနိုင်ရန်) စွမ်းရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်းတို့ ပါဝင်မည် ဖြစ်သည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၀-၅။ မြေအသုံးချမှု သို့မဟုတ် စီမံအုပ်ချုပ်မှု စီမံကိန်းများ ရေးဆွဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော REDD+ မူဝါဒ များနှင့် နည်းလမ်းများအား စွမ်းရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်းနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို အားပေးခြင်းတို့ဖြင့် ပံ့ပိုးကူညီပေးသင့်ပါ သည်။ သို့မှသာ ပတ်ဝန်းကျင် နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ရည်ရွယ်ချက်များကို သင့်လျော်သလို ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်အောင် ကူညီပေးရာရောက်မည်ဖြစ်ပြီး အချက်အလက်များ၊ အသိပညာဗဟုသုတများ သို့မဟုတ် နားလည်သဘောပေါက်မှုများ မရှိခြင်း သို့မဟုတ် ရေတိုစီးပွားရေး အကျိုးကျေးဇူးများကို ဦးစားပေးကာ ထိုရည်ရွယ်ချက်များကို လျှစ်လျူရှုထားခြင်းများ မဖြစ်ရအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၀-၆။ REDD+ ဆိုင်ရာ ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်မှုများအား စဉ်ဆက်မပြတ် တိုးတက်စေမည့် အခြေခံတစ်ခု အဖြစ် REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာရာတွင် စီမံချက်အကောင်အထည်ဖော်မီ မူလက ရှိ နေသော အခြေအနေများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကာ၊ စီမံကိန်းရေးဆွဲသည့်အဆင့်တွင် သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ထားခဲ့သည့် ရရှိနိုင်ခြေရှိ သော အကျိုးကျေးဇူးများနှင့် ထိခိုက်ဆုံးရှုံးနိုင်ခြေများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ လူမှုရေးနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကျိုး သက်ရောက်မှုများကို ပုံမှန်စောင့်ကြည့်ခြင်းလုပ်ငန်း ပါဝင်သင့်ပါသည်။

အခြေခံစည်းမျဉ်း ၀။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ၊ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် reversal များ ဖြစ်နိုင်ခြေကို ရှောင်ရှားနိုင်ရန် သို့မဟုတ် အနည်းဆုံးဖြစ်အောင် လျှော့ချနိုင်ရန် ရေးဆွဲဆောင်ရွက် သင့်ပါသည်။ 'reversal' ဟူသည်မှာ REDD+ PaM တစ်ခုသည် ကနဦးတွင် အောင်မြင်မှု ရရှိသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် မူလအခြေအနေသို့ ပြန်ရောက်ကာ ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများ နှုတ်အတိုင်း ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်သည့် အခြေအနေတစ်ခုကို ဖော်ညွှန်းပါသည်။ ထိုအခြေအနေကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သော အရာတစ်ခုကို ဥပမာပြရလျှင် REDD+ နည်းလမ်းတစ်ခုဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားသော သို့မဟုတ် မူလအခြေအနေသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိအောင် ပြုစုပျိုးထောင်ထားသော သစ်တောတစ်ခု နောက်ဆုံးတွင် ပျက်စီးသွားခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ REDD+ PaM များ၏ အောင်မြင်မှုကို ပြောင်းပြန်ဖြစ်စေသော reversal များ သည် ပြင်ပပယောဂများ (ဥပမာ လူဦးရေတိုးခြင်း သို့မဟုတ် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု) ကြောင့် သို့မဟုတ် PaM များ၏ ဒီဇိုင်းတွင် အားနည်းချက်များ ပါရှိနေခြင်းကြောင့် (ဥပမာ လုပ်ဆောင်ချက်အား ရေရှည်စဉ်ဆက်မပြတ် ဆောင် ရွက်သွားနိုင်မည့် ဘဏ္ဍာရေးအခြေအနေ မရှိခြင်း) ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၀-၁။ အဆိုပြုထားသော REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများ၏ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုနှင့် အကျိုးသက်ရောက် နိုင်ခြေများကို လေ့လာဆန်းစစ်သောအခါတွင် ကောင်းကျိုးများ ရေရှည်မခံဘဲ ဆိုးကျိုးများ ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့် (non-permanence) အန္တရာယ်များကိုလည်း ထည့်သွင်းဆန်းစစ်သင့်ပါသည်။ ထိုသို့ဆန်းစစ်ရာတွင် မရည်ရွယ်ဘဲ ဖြစ် ပေါ်လာနိုင်ခြေရှိသော ဆွဲဆောင်အားပေးမှုများ (ဥပမာ မြေအသုံးချမှုမှ

အကျိုးအမြတ် ပိုမိုဖြစ်ထွန်းလာခြင်း)အပြင် ရေရှည် တွင် ရန်ပုံငွေရရှိနိုင်မှု၊ ဥပဒေအရ အာမခံချက်ရှိမှု သို့မဟုတ် ရာသီဥတု ပြောင်းလဲခြင်း သို့မဟုတ် လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာ အ ပြောင်းအလဲများ ကဲ့သို့သော ပြင်ပပယောဂများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အန္တရာယ်များကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၂။ Non-permanence ဖြစ်နိုင်ခြေအန္တရာယ်ကို ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိသော နေရာများတွင် မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား သင့်လျော်သည့် ပုံစံဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့မှတစ်ဆင့် ထိုအန္တရာယ်များအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၃။ စီမံကိုင်တွယ်နိုင်အောင် နိုင်ငံအဆင့် သစ်တောစောင့်ကြည့်လေ့လာမှုစနစ်အား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် Reversal များကို ဖော်ထုတ်သိရှိနိုင်သည့် ဒီဇိုင်းမျိုး ရေးဆွဲသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၄။ Reversal များကို ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိ ရာမှ ရရှိခဲ့သော သင်ခန်းစာများအား အနာဂတ် မူဝါဒများ နှင့် နည်းလမ်းများကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် ထည့်သွင်း စဉ်းစားကာ ရေးဆွဲသင့်ပါသည်။

အခြေခံစည်းမျဉ်း ဆ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ၊ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများ နေရာရွှေ့ပြောင်း ဖြစ်ပေါ်မှုကို ရှောင်ရှားနိုင်ရန် သို့မဟုတ် အနည်းဆုံးဖြစ်အောင် လျှော့ချနိုင်ရန် ရေးဆွဲဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများ နေရာရွှေ့ပြောင်းဖြစ်ပေါ်ခြင်း (Displacement of emissions) ဆိုသည်မှာ REDD+ PaM တစ်ခုသည် ရင်းမြစ်တစ်ခု သို့မဟုတ် နေရာတစ်နေရာမှ ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများကို အောင်မြင်စွာ လျှော့ချနိုင်သော်လည်း တစ်ချိန်တည်းတွင် အခြားရင်းမြစ်တစ်ခု သို့မဟုတ် နေရာတစ်နေရာမှ ကာဗွန် ထုတ်လွှတ်မှုများ တိုးလာစေသည့် အခြေအနေ ဖြစ်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ဆ-၁။ အဆိုပြုထားသော REDD+ မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများ၏ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုနှင့် အကျိုးသက်ရောက် နိုင်ခြေများကို လေ့လာဆန်းစစ်သောအခါတွင် displacement of emission များ ဖြစ်နိုင်ခြေကို ထည့်သွင်းဆန်းစစ်သင့်ပါ သည်။ ထိုသို့ဆန်းစစ်ရာတွင် မြေအသုံးချမှုများ သွယ်ဝိုက်ပြောင်းလဲနိုင်ခြေ (ဥပမာ မြေအသုံးချမှုသည် နေရာတစ်နေရာမှ အခြားတစ်နေရာသို့ ရွှေ့ပြောင်းသွားခြင်း) နှင့် PaM တစ်ခု၏ မှန်လုံအိမ်ဓါတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှုများအပေါ် အလုံးစုံ သက် ရောက်မှု (ဥပမာ - သစ်တောပြုန်းတီးမှုအား အောင်မြင်စွာ လျှော့ချနိုင်သော PaM များပင်လျှင် မြေအသုံးချမှုသည် ကာဗွန် ကြွယ်ဝသော အခြားဂေဟစနစ်များသို့ ကူးပြောင်းသွားခြင်းမျိုးရှိပါက ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက် မှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ သစ်ဆွေးမြေ သို့မဟုတ် သစ်အခြေခံသော လောင်စာများ သို့မဟုတ် ထုတ်ကုန်ပစ္စည်းများကို အစားထိုးသော အရာများ ကိုယ်တိုင်က ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှု မြင့်မားနေခြင်း) တို့ကို ထည့်သွင်း ဆန်းစစ်သင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ဆ-၂။ ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများ နေရာရွှေ့ပြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေ အန္တရာယ်ကို ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိသော နေရာ များတွင် မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများအား သင့်လျော်သည့် ပုံစံဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းတို့မှတစ်ဆင့် ယင်းတို့အား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၃။ နိုင်ငံအဆင့် သစ်တောစောင့်ကြည့် လေ့လာမှုစနစ်အား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် မြေအသုံးချမှု သွယ်ဝိုက်ပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများ နေရာရွှေ့ပြောင်းဖြစ်ပေါ်မှုကို ဖော်ထုတ်သိရှိ ကာ စီမံကိုင်တွယ်နိုင်သည့် ဒီဇိုင်းမျိုး ရေးဆွဲသင့်ပါသည်။

စံသတ်မှတ်ချက် ၈-၄။ ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုများ နေရာရွှေ့ပြောင်းဖြစ်ပေါ်မှုကို ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိရာမှ ရရှိခဲ့သော သင်ခန်းစာ များအား အနာဂတ် မူဝါဒများနှင့် နည်းလမ်းများကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ ရေးဆွဲသင့်ပါသည်။